

De kruisweg van het overleg

Gilbert De Swert

Ook interprofessionele onderhandelingen tussen werkgevers en vakbonden zijn onderhand calvarietochten geworden. Het akkoord 2001-2002 heeft tien officiële sessies en een terminale van achttien uren gevegd, maar het is dan ook afgetekend het langste van de serie geworden. Hoe langer de tocht, hoe langer de tekst. Of omgekeerd? Hoe langer de onderhandelingslijstjes, hoe langer de lijdensweg. De sociale voorgangers hebben in elk geval de hele kruisweg moeten gaan – langs de veertien staties ⁽¹⁾.

(1) HET OVERLEG WORDT TER DOOD VEROORDEELD

Het goeie maar vooral ouwe Belgische overleg, slepend maar niet genadeloos ziek, leek wel de eerste euthanasiekandidaat van de nieuwe politieke vrijzinnigheid te zullen worden. Om twee redenen.

Eerste reden: een 'nieuwe' regering die ook over de rol van politiek en middenveld een regenboog aan opvattingen liet/laat zien. In het midden het blauwe primaat van de politiek, dat wel alle samenlevingsvormen kent en erkent, behalve het sociale partnerschap – nochtans een uniek verband van tien mannen en één vrouw. Plus een nieuwe premier die allicht dacht dat CRB en NAR staan voor Centraal Rad voor het Bedrijfsleven en Nationale Arbeidsrem.

Daarnaast roze roerganger Frank Vandembroucke die de partners geduldig aanhoort en ongeduldig uitlegt en af en toe omgekeerd. En aan de andere kant rode Laurette Onkelinx, die

zegt wat het Luikse ABVV graag hoort en doet wat zij graag wil – qua figuur slanker, maar figuurlijk vierkantiger dan haar voorgangster Miet Smet (steeds zaliger gedachtenis). Kortom, nieuw Angelsaksisch neo-liberalisme en oud Frans staats-socialisme, dat kon niets anders dan een aflijvig overleg worden.

Tweede reden: een regering die niet meer schaars, maar paars is. Dehaene wou de sociale partners liefst mee hebben bij het verdelen van de *bads* (gedeelde smart is halve smart). Verhofstadt & Co moderniseren ook de spreek-



Gilbert De Swert staat aan het hoofd van de ACV-studiedienst.

woorden: gedeelde vreugd is maar halve vreugd. Zij delen liever zelf de *goods* uit. De sociale partners mogen wel meedoen – bij voorkeur in de rol van de *uglies*. Bijvoorbeeld: de regering (op Onkelinx' voorspraak) geeft iedereen het recht op 'tijdkrediet' en vierdagenweek, en de vakbonden mogen het praktisch regelen (niet iedereen tegelijk!) met de werkgevers. Beter nog: de ministers beloven belasting- en lastenverlaging en sociale verhogingen, de vakbonden moeten wel de loonmatiging organiseren.

(2) DE VAKBOND NEEMT HET KRUIS OP ZIJN SCHOUDER

De werknemers waren echter uit op meer dan weer een pakje friet met een paar pickles: de vastentijd duurde al een eeuwigheid, de ondernemingen etaleerden fraaie winsten en de regering beloofde alom borden rijstap met gouden lepeltjes. Ze stapten dan ook op 3 oktober in duizenden getale met hun koopklacht door Brussel. Maar ze liepen drie staties lang onder koude waterstralen.

(3) DE VAKBOND VALT VOOR DE EERSTE MAAL ONDER HET KRUIS

De energiekosten stegen pijlsnel. De koopkracht ging, in plaats van vooruit, achteruit. Almeteen met 1%.

(4) DE VAKBOND ONTMOET ZIJN BEDROEVENDE HOEDER

En premier Verhofstadt had de vraag naar meer inkomen wel beantwoord met "o.k., minder belastingen", maar op 17 oktober (*state of the union*) bleek die belastingverlaging te weinig en vooral te laat. Pas echt vanaf 2003.

(5) ROBERT VAN CRB DOET VAKBOND HET KRUIS DRAGEN

Bovendien herhaalde de premier dat de loonnorm moest nageleefd worden. Alleen finan-

ciële participatie en bijkomende pensioenregelingen mochten buiten de beugel. Voorzitter Robert Tollet en het secretariaat van de CRB becijferden de norm koeltjes op 6,4% voor 2001-2002. Indexering en baremieke verhogingen inbegrepen. Dus hooguit 2% reëel over twee jaar. Niks dan die norm, zeiden de werkgevers. Niks geen norm, reageerden de vakbonden.

(6) LAURETTE DROOGT HET AANSCHIJN VAN JOSLY AF

Changement de décor. Minister van Werkgelegenheid Onkelinx had, zoals ongeveer alle ministers, haar eigen plan: 38-urenweek overal, stimuli voor collectieve werktijdverkorting, vierdagenweek en tijdkrediet voor iedereen die wil. De regering officialiseerde haar plan goeddeels op 17 oktober. Laurette, laureate van de arbeid, juichte Josly Piette van het ACV. Onkelinx Stommelinx, riepen de werkgevers vertoornd.

(7) DE VAKBOND VALT VOOR DE TWEDE MAAL ONDER HET KRUIS

En de werkgevers riepen nog meer: krijgen de werknemers het recht om tijdelijk minder te werken, dan willen de werkgevers een recht om tijdelijk meer te doen werken: meer uren bij individueel akkoord, overuren extra betaald in geld in plaats van in inhaalrust.

Spanningen op de arbeidsmarkt, spanningen in de arbeidsverhoudingen. Regelrechte aanval op een ongeschreven regel van het Belgisch model: flexibiliteit o.k., mits overlegd en afgesproken. Blokkering dus, goed voor talloos veel overuren in de onderhandelingen, tot het laatst.

(8) HET VBO TROOST DE VREZENDE VAKBOND

Spanningen op de arbeidsmarkt. Demografisch wenselijke verhoging van de activiteitsgraad. Dus spanningen over brugpensioen, vreesden

de vakbonden. Het bleek de minste vrees. Verlenging brugpensioenregelingen. Plus meer uitgroei banen. En zachte herinschakeling van oudere werklozen. Die in Vlaanderen ook de 3% jongerenbanen mee kunnen opvullen. Startbanen worden ook herstartbanen.

(9) DE VAKBOND VALT VOOR DE DERDE MAAL ONDER HET KRUIS

Blokkade wel, en blokkade als op Cyprus, over het statuut van arbeiders en bedienden. Vakbonden: harmonisering naar boven (algemeen), carensdag (onbetaalde eerste ziekte-dag) weg en opzeggingstermijnen hoger voor arbeiders (concreet). Werkgevers: harmonisering midweegs (algemeen), één carensdagje per jaar betaald voor arbeiders als opzeggingstermijn korter voor bedienden (concreet). Patstelling. En de A van het ABW begint te verbrokkelen – de Metaalcentrale heeft per missive gedreigd: verbetering voor arbeiders of geen akkoord.

(10) DE VAKBOND WORDT VAN ZIJN KLAREN BEROOFT

Een nieuwe statie in interprofessionele onderhandelingen: syndicale eisen worden beantwoord met patronale eisen. In het algemeen, op elk onderdeel, in elke onderhandelingsfase. Syndicale tussenvoorstellen, patronale tegenvoorstellen. Als u dit, dan wij dat. Een feuilleton van opeenvolgende gelijkende af- en inleveringen. Niet Mooi, wel Meedogenloos.

(11) DE WERKGEVERS WORDEN AAN HET KRUIS GENAGELD

De werkgevers wilden/durfdn niet breken. Kwestie van eigen bestaansredenen en nog wat. Maar ze konden/durfdn ook niet afspreken. Kwestie van te weinig bewegingsruimte. Aan hun stoel genageld door sommige van hun federaties. Met name de metaal. Een leerzaam verhaal trouwens, de evolutie van Fabrimetal (onder Léon Bekaert) tot Agoria (onder Philippe

de Buck). Van motor tot filterblokkeerder van het Belgisch overleg. Van wasverzachter tot zalverharder.

Patronale spagaat: Agoria en VBO wilden én de loonmatiging van vroegere tijden (lage groei, hoge werkloosheid) én de flexibiliteit van deze tijden (hoge groei, lage werkloosheid). En daarbij nog een forse lastenverlaging. Bovendien minder vennootschapsbelasting. Het leidde tot patronale onderhandelingsvoorstellen Levantijnse tapijtenhandelaars meer dan waardig: hoe minder loonmarge hoe minder flexibiliteit en omgekeerd. Resultaat: 0,4% loonbonus en flexibiliteit terug naar de sectoren. Naar Agoria.

(12) HET OVERLEG STERFT AAN HET SECTORALE KRUIS

Sectorale onderhandelingen werden dus al naar interprofessioneel vooruitgeschoven. Niet alleen in de metaal. Ook (deels) in de bouw. Patronale tang: geen verlenging brugpensioen op 56 jaar voor arbeidsongeschikte bouwvakkers als niet ook interim in de bouw.

(13) HET LICHAAM VAN KRIS WORDT VAN HET KRUIS GEHOUDEN

Voorlaatste statie, de kleine statie. Duurde deze overlegronde een uur minder. Omdat de regering de 38-urenweek al had gedeclareerd, en ook een beetje zelf (472 miljoen subsidie) bij de wonde had geleverd. Daarna mocht Kris Peeters (Unizo) nog eens minzaam herhalen dat het al sinds de gilden de hemel op aarde is in KMO. Zodat daar nog lang geen vakbond nodig is.

(14) HET OVERLEG WORDT IN HET GRAF GELEGD

Vlaanderen organiseerde al gretig een koffietafel voor na de begrafenis: eigen onderhandelingen, Vlaamse akkoorden en dito CAO's. Niet dat de eigen koffietafel overdadig gedekt raakte. Het VEV sluit in geen jaren een akkoord

dat de ondernemingen in Vlaanderen ook maar 0,00001% kost. *No way*. Kleine fijne en vileine illustratie: het federaal akkoord werd onderhandeld bij kleine broodjes van het VBO, de marge van het Vlaams werkgelegenheidsakkoord was al opgegeten in De Warande.

HERRIJZENIS

Veertien staties. Maar na lijden kwam verblijden. Sinds de vrome Middeleeuwen werden lijden en verheerlijking van de Heer strikt gescheiden gehouden. In de twintigste eeuw werd dit bijbelse tekort opgevuld met een vijftiende statie: de verrijzenis van Christus.

Het dertiende interprofessioneel akkoord is – alle verhoudingen in acht genomen – eigenlijk ook een herrijzenis. Het is helemaal volgens de liturgie van de oude sociaal-politieke cultuur gegaan: elf personages achter gesloten deuren. Het is technisch om alle klutsen te verliezen. En het behoort onmiskenbaar tot de familie van de sociale dino's. Maar deze interprofessiono-saurus betreft wel 2,4 miljoen mensen. En blijft een zuiver product van het Belgisch sociaal model – in geen ander land te zien. Niet in Duitsland, niet in Frankrijk, niet in Italië, laat staan in Groot-Brittannië. Ook niet in Nederland, waar hooguit hooggestemde verklaringen worden ondertekend. Alleen in België worden, landsbreed, concrete voordelen (centen en procenten) bedongen. Ook voor mensen die elders weinig of niets kunnen bolwerken: lageloners, werklozen.

OVERLEVING

Dit dertiende akkoord is des te meer een herrijzenis: niet alleen omdat zoveel staties moesten voorbijgebeden worden, maar ook omdat het slot mag gezien worden.

De akkoorden van de jaren negentig waren voornamelijk overlevingsakkoorden, tenminste voor de vakbonden. De regering had het

CAO-terrein nauw afgepaald. De werkgevers kregen daarbovenop nog lastenverlagingen. De vakbonden moesten zich beperken tot verlenging of actualisering van bestaande regelingen (brugpensioen, dubbel vakantiegeld, vorming risicogroepen). Kortom, het waren akkoorden die de patroons opbrachten, goed opbrachten.

Het vorig akkoord (1999-2000) veranderde niet van script, maar wel van regie. Lonen, werkgelegenheid en permanente vorming werden door de partners zelf Europees ingekaderd (even goed doen als de buurlanden). Maar in

het materiële bleef het *sur place*: een kost van 0,04%. Het waren de ultieme saneringsjaren.

Het nieuw akkoord (2001-2002) zet die regie voort, in afwachting van een bijgewerkt script voor de volgende jaren. Het mag ook al iets meer kosten: 0,20%. Maar het zet vooral kwalitatieve bakens uit: vanaf 2002 krijgt iedereen recht op een jaar werkverpozing ('tjidskrediet' tegen 15.000 of 20.000 BEF), of op vier dagen werken per week (tegen 3.000 BEF), of op een scala uitgroebanen (voor vijftigplussers). Spanningen op de arbeidsmarkt worden aangepakt via ontspanning in het arbeidsleven.

WONDEROLIE

O.k., het waren natuurlijk geen wonderhandelingen. Alle partners hadden wel hun redenen om een akkoord te willen. Soms veeleer negatieve dan positieve redenen. Voor de werkgevers natuurlijk loonmatiging, meer flexibiliteit en nog meer lastenverlaging. Maar ze wilden ook een en ander vermijden: onder andere de ongelikte doorvoering van 'Onkelinx' plannen. De middenstandsorganisaties onderhandelen al tijden met een dubbele voorraad condooms, om te voorkomen dat afspraken ook K(M)O zouden bevruchten: geen 38-uren, geen-tjidskrediet-geen-tijd-om-niet, geen verhoging lage lonen, geen vakbonden... De vakbonden wilden wel veel binnenhalen (meer vakantiegeld, arbeid op

Gilbert De Swert

Het dertiende interprofessioneel akkoord is – alle verhoudingen in acht genomen – eigenlijk ook een herrijzenis.

”

werknemersmaat), maar ook iets buiten houden: een loonnorm van de regering of een herziening van het brugpensioen.

En allemaal wisten ze dat, zonder akkoord, de regering zou beslissen. En zouden ze dan beter af zijn? In elk geval zouden ze hun laatste plukken autonomie verliezen en voorgoed lobbies worden. Maar evengoed wou de regering een akkoord. Want ook paarsgroen zou, na een paar nummertjes over de straat rollen, allicht niet veel verschillend geëindigd zijn. Het compromis zit ingebakken in een coalitie met twee-drie politieke polen. De sociale partners hebben zich in het magnetisch veld tussen die polen genesteld.

Het mag nu wel definitief vastgesteld worden: een interprofessioneel akkoord wordt officieel wel gesloten tussen twee partijen (vakbonden en werkgevers), maar het is feitelijk een spel van drie-in-de-pan geworden. De regering is al vijftien jaar een steeds onontbeerlijker koppelteken. Zij moet, gewild of ongewild, voorgeven een koppel taboes te willen schenden (looningreep respectievelijk directe tewerkstellingsmaatregel) om de partners een akkoord te doen veil hebben om die taboes te bezweren. Op die *a*

contrario manier mag Laurette Onkelinx de vroedvrouw van de 38-uren en het nieuwe tijdskrediet heten – ook al had ze daarna een postnatale agressie. En ook Isabelle Durant stuurde de eerste mobiliteitsdiscussie ooit in interprofessionele onderhandelingen, weliswaar zonder dat er vooralsnog een trein meer of vlugger rijdt.

Gilbert De Swert

Het nieuw akkoord (2001-2002) zet vooral kwalitatieve bakens uit.

”

Omgekeerd kunnen de sociale partners hun eigen (annex voor de regering ongemakkelijke) zaken behartigen, bijvoorbeeld de loonmarge. En tegelijk kunnen ze zich tot de regering richten voor wat wonderolie en enige smeermiddelen. Deze keer des te makkelijker omdat vraag en antwoord één en dezelfde zin waren: “Guy zal dat wel betalen”?!

Niettemin is het, om de twee jaar, steeds opnieuw een wonderlijke herrijzenis, zo'n driedimensioneel akkoord tussen – ditmaal – drie vakbonden, vier werkgeversorganisaties en zes regeringspartijen, elk met hun veelkoppige achterban. Veel volk voor een driehoeksverhouding.

(1) Ter herinnering en ter vergelijking:

1. Jezus wordt ter dood veroordeeld.
2. Jezus neemt het kruis op zijn schouders.
3. Jezus valt voor de eerste maal onder het kruis.
4. Jezus ontmoet zijn bedroefde moeder.
5. Simon van Cyrene helpt Jezus het kruis dragen.
6. Veronica droogt het aanschijn van Jezus af.
7. Jezus valt voor de tweede maal onder het kruis.
8. Jezus troost de wenende vrouwen.
9. Jezus valt voor de derde maal onder het kruis.
10. Jezus wordt van zijn kleren beroofd.
11. Jezus wordt aan het kruis genageld.
12. Jezus sterft aan het kruis.
13. Het lichaam van Jezus wordt van het kruis genomen.
14. Jezus wordt in het graf gelegd.